

Landbrugsstatistikken og dens betydning som grundlag for en belysning af landbrugets stilling.

Af fuldmægtig i Det statistiske Departement *Peter Døssing*.

Under ovennævnte titel bringes i følgende hæfter yderligere to artikler af fuldmægtig *P. Døssing*. Den ene fortsætter behandlingen af produktionen samt dens anvendelse og forhold i forbindelse hermed. Den anden beskæftiger sig med de økonomiske spørgsmål, og der redegøres for, hvordan man ad statistisk vej kan beregne — og i nogen grad forudberegne — landbrugets økonomiske stilling.

Gennem Statistisk Årbog fremlægges for offentligheden hovedresultaterne af alle statistiske undersøgelser, som har betydning til belysning af samfunds- og erhvervsforholdene. De fleste, som beskæftiger sig med disse forhold ud over det rent periferiske, kommer herigennem i berøring med årbogen og bliver bekendt med dens indhold af summariske taloversigter.

Derimod er det vistnok uden for fagfolkenes forholdsvist snævre kreds de færreste bekendt, at Det statistiske Departement foruden årbogen udgiver en række publikationer («Statistiske meddelelser»), som mere indgående og i detaljer behandler en række af de spørgsmål, som årbogen kun belyser i vigtige hovedtræk. Mange af disse publikationer udsendes som periodiske skrifter. Det gælder således de årlige landbrugsstatistiske hæfter, som redaktionen har anmodet mig om at præsentere for tidsskriftets læsere ved en gennemgang af det senest udkomne hæfte i rækken »landbrugsstatistik 1947, herunder gartneri, skovbrug m. m.» (Statistiske meddelelser 4. række 135. bind, 1. hæfte).

Artiklen er udarbejdet i tilknytning til et foredrag, som jeg holdt på konsulentmødet i februar i år, og hvis titel var

»landbrugets stilling belyst gennem den officielle statistik«. Redaktionen fandt, at de muligheder, man i dag har for igen den officielle statistik at belyse landbrugets virksomhed, dets produktionsmæssige og økonomiske stilling, burde klarlægges for en videre kreds end den, der var til stede på konsulentmødet, og det måtte da anses for naturligt som forudsætning for gennemgangen af, hvad statistikken kan bruges til, at komme nærmere ind på, hvilke sider af landbrugets virksomhed statistikken i det hele taget beskæftiger sig med.

Inden for en tidsskriftsartikels rammer må behandlingen af dette sidste spørgsmål på grund af emnets omfang nødvendigvis blive af en noget summarisk karakter. Jeg har i første række bestræbt mig for at henlede læsernes opmærksomhed på, hvilke emner statistikken omfatter, og i hvilken udstrækning emnerne er behandlet. På den anden side har jeg gerne villet undgå, at gennemgangen skulle blive alt for abstrakt, og derfor suppleret den almindelige omtale af de enkelte emner med kortfattede talmæssige oversigter til belysning af statistikken konkrete hovedresultater. De læsere, som herefter måtte ønske en mere dybtgående belysning af problemerne, henvises til personligt at stifte bekendtskab med de landbrugsstatistiske publikationer.

Indledningsvis er der endvidere anledning til at bemærke, at landbrugsstatistikken beskæftiger sig med enkelte emner, som ikke behandles i de nævnte landbrugsstatistiske hæfter, fordi de i det væsentlige kun er af rent øjeblikkelig interesse. Jeg tænker her specielt på statistikken over de årlige bedømmelser af afgrødernes tilstand, som kun har stærkt begrænset blivende værdi udover det tidspunkt, da de endelige høstresultater foreligger. Indtil da knytter der sig på den anden side en så betydelig interesse til afgrødebedømmelserne som grundlag for høstprognoser, at man ikke kan se bort fra dem ved en gennemgang af landbrugsstatistikken, der tilsigter at være blot nogenlunde udtømmende. Resultaterne af disse afgrødebedømmelser offentliggøres få dage efter, at bedømmelserne har fundet sted, i Det statistiske Departements særlige tidsskrift »Statistiske Efterretninger«, hvorfra de gennem

dagspressen når ud til den brede offentlighed. I »Statistiske Efterretninger« offentliggøres endvidere de foreløbige resultater af alle vigtige statistiske undersøgelser, som Departementet foretager. »Efterretningernes« formål som tidsskrift må imidlertid i første række være at give offentligheden en hurtig orientering om statistikkens hovedresultater, og opfyldelsen af dette krav sætter naturligt en grænse for, hvor detailleret emnerne kan behandles. Dette i forbindelse med, at »Efterretningernes« tal ofte er foreløbige, medfører, at de på ingen måde kan erstatte de endelige og langt mere indgående fremstillinger, der senere udsendes i »Statistiske Meddelelser«.

De landbrugsstatistiske meddelelser omfatter — som allerede titlen antyder — ikke blot den egentlige landbrugsstatistik, men også statistikken vedrørende de med landbruget beslægtede erhverv: gartneri og erhvervsfrugtavl, skovbrug, biavl og pelsdyravl samt statistikken over vildtudbyttet. Som det siges i hæftets forord, meddeler det ikke blot resultaterne af de statistiske opgørelser, som Det statistiske Departement selv har foretaget vedrørende de nævnte erhvervsgrene — herunder navnlig opgørelserne over arbejdskraften og arbejds-lønningerne, landbrugsarealet, høsten og kreaturholdet samt omsætningen af faste ejendomme — men yderligere en række emner, hvorom der foreligger oplysninger fra kilder uden for departementet, såsom landbrugets animalske produktion, gødningsforbrug, grundforbedringsarbejder o. lign., endvidere landbrugets driftsresultat, landbrugsgælden samt de vigtigste landbrugsorganisationer og andelsselskaber.

Udover disse emner, der har været behandlet i hæfterne i en årrække, indeholder hæftet for 1947 et særligt afsnit om landbrugets investering, udarbejdet dels på grundlag af oplysninger fra kilder uden for Departementet, dels ud fra oplysninger, som Departementet selv har indhentet. Med hensyn til de emner, som hæftet behandler på grundlag af oplysninger, der er tilvejebragt af andre institutioner end Departementet, gælder det som hovedregel, at de i hæftet fremstilles i videre bearbejdet form og indpasset i en større helheds-

sammenhæng. Som eksempel herpå kan bl. a. nævnes afsnittet om landbrugets produktion, således som det nærmere fremgår af det følgende.

Som foranstående indledningsoversigt over landbrugsstatistikens hovedemner vil have vist, tilstræbes der ved statistikens udarbejdelse en mest muligt alsidig belysning af landbrugets omfattende virksomhed. Det er statistikens hovedopgave til vejledning for statsadministrationen og det praktiske erhvervslivs folk at afspejle de vekslende vilkår, hvorunder erhvervets udøvere virker. Statistikken kan derfor aldrig begrænse sig til en fortsat periodisk belysning af emner, som een gang er taget op til behandling, men må stedse være rede til at tage fat på nyopdukkende problemer og forsøge at belyse dem i den sammenhæng, hvori de melder sig. Det følger heraf, at en fremstilling af den danske landbrugsstatistik, således som den fremtræder i dag, i en vis forstand må få karakter af et øjebliksbillede, selv om den i det væsentlige formes som en abstrakt gennemgang af de rammer, som statistikken til stadighed skal fylde med nyt indhold. Den, som vedblivende vil holde sig à jour med, hvilke emner landbrugsstatistikken behandler, kan derfor ikke nøjes med en fremstilling en gang for alle, men må selv søge til de kilder, som er genstand for denne artikel.

a. Landbrugsstatistikens enkelte emner.

I den følgende mere detaljerede gennemgang af de spørgsmål, som landbrugsstatistikken beskæftiger sig med, behandles emnerne i samme rækkefølge som den, hvori de fremtræder i hæftet »Landbrugsstatistik 1947«.

Landbrugets arbejdskraft.

Statistikken over landbrugets arbejdskraft belyser dels arbejdskraftens størrelse og sammensætning på de tidspunkter af året, da tællingerne finder sted, dels arbejdsforbruget gennem landbrugsåret som helhed.

Hvad arbejdskraftens sammensætning angår, viste statistikken indtil 1947 kun, hvorledes arbejdskraften var for-

delt på børn og slægtninge af brugeren samt på fremmede medhjælpere, de sidste specificeret på faste og midlertidige medhjælpere. Inden for alle grupper sondredes mellem mandlige og kvindelige medhjælpere og inden for grupperne børn og slægtninge samt faste fremmede medhjælpere endvidere mellem forskellige aldersklasser. Disse specifikationer er fastholdt i arbejdskraftstatistikken også efter 1947, men fra dette år er man endvidere kommet ind på at belyse, hvorledes arbejdskraften er fordelt efter beskæftigelsens og ansættelsesforholdets art, således at de ændringer i arbejdskraftens sammensætning, der følger af den stedfindende rationalisering og mekanisering i landbruget skulle komme til udtryk i statistikkenes resultater i højere grad, end den tidligere anvendte specifikation gjorde det muligt. Den nye specifikation har hidtil kun været anvendt ved to partielle tællinger i efteråret 1947 og ved den almindelige landbrugstælling i sommeren 1948, og først når der foreligger tællinger for en noget længere årrække, vil det nye inddelingsgrundlag få sin fulde værdi. Det skal derfor ikke behandles nærmere her.

Tællinger af landbrugets arbejdskraft foretages nu regelmæssigt 3 gange årligt, nemlig i foråret (marts), sommeren (juli) og efteråret (november). Man opnår derved at få de vigtigste sæsonsvingninger frem i statistikken. Sæsonsvingningerne er af interesse ikke blot i sig selv, men tillige ved beregningen af landbrugets årlige arbejdsforbrug, som Departementet opgør i antal helårsarbejdere, et begreb, der angiver en voksen persons arbejdsindsats i løbet af de 300 arbejdsdage, hvoraf året regnes at bestå.

Helårsarbejderberegningen hviler for de egentlige medhjælperes vedkommende på de ved Departementets tællinger tilvebragte oplysninger, idet der for den faste medhjælps vedkommende tages hensyn til de konstaterede sæsonsvingninger, medens man for de midlertidige medhjælpere tager sit udgangspunkt i tællingernes oplysninger om, hvor mange arbejdsdage der i årets løb er præsteret af sådanne medhjælpere. Beregningen af den arbejdsindsats, der præsteres af brugerne samt disses ægtefæller og mindreårige børn, finder sted

på grundlag af Det landøkonomiske Driftsbureau's undersøgelser af, i hvilken udstrækning disse personer deltager i landbrugsarbejdet, dog med hensyntagen til landbrugstællingernes oplysninger om, hvor mange af årets dage brugerne har arbejdet uden for egen bedrift.

En sammenstilling af helårsarbejderberegningens resultater for en længere årrække giver et stærkt indtryk af de forskydninger, der er sket i arbejdskraftens størrelse og sammensætning fra før krigen til nu, således som det vil fremgå af følgende oversigt.

Landbrugets arbejdskraft i 1000 helårsarbejdere.

	Familiens arbejde i egen bedrift	Slægtninge og børn på 14 år og derover, som ikke går i skole	Fast fremmed medhjælp		Midlertidig medhjælp	Ialt
			uden egen husstand	med egen husstand		
1947—48 ¹⁾ ...	181	70	100	23	22	396
1946—47	181	75	109	24	23	412
1945—46	184	80	122	24	24	434
1944—45	180	83	133	23	23	442
1943—44	181	86	142	22	20	451
1942—43	181	85	149	21	22	458
1941—42	181	97	153	20	19	470
1940—41	180	101	152	21	20	474
1939—40	181	102	151	23	21	478
1938—39	180	100	157	19	23	479

¹⁾ Her og i det følgende er oversigterne fra »Landbrugsstatistik 1947« suppleret med tal for 1948 og 1947—48.

Oversigten har kun til formål at give et indtryk af, hvad der af statistikken kan udledes om bevægelserne i landbrugets arbejdskraft, og tallene taler iøvrigt for sig selv. De skal derfor ikke nærmere kommenteres.

Det præciseres ved landbrugstællingerne stærkt, at kun sådanne medhjælpere skal medregnes, som deltager i det egentlige landbrugsarbejde. Hvad specielt kvinderne angår, kan der imidlertid næppe være tvivl om, at der desuagtet opgives en del, som ikke er med i landbrugsarbejdet, men kun i det huslige arbejde. Dette medfører, at tallene for arbejdskraftens

samlede størrelse gennemgående bliver noget for høje, hvorimod bevægelserne fra år til år antagelig ikke påvirkes væsentligt af det nævnte forhold. Det har i de senere år et par gange været forsøgt at fremskaffe oplysninger, som skulle gøre det muligt at dele de kvindelige medhjælperes arbejdsindsats på husligt arbejde og egentligt landbrugsarbejde. Disse bestræbelser er imidlertid kun lykkedes meget ufuldkomment.

Landbrugsarealets benyttelse.

Landbrugsarealets benyttelse hører til de emner, den danske landbrugsstatistik først tog op til behandling. Så tidligt som for året 1837 foreligger der et omfattende tabelværk over, hvorledes arealet i dette år blev anvendt. Derefter behandlede spørgsmålet ikke før 1861, hvorefter der nogenlunde regelmæssigt foretoges tællinger med ca. 5 års mellemrum indtil 1916. Fra og med dette år er arealbenyttelsen belyst ved årlige tællinger.

Arealopgørelserne har altid været ret detaljerede. Lige fra de første arealtællingers tid har man søgt oplysning om, ikke blot hvorledes arealet var fordelt på hovedafgrøderne korn, rodfrugter og græs, men også, hvorledes fordelingen var inden for disse hovedgrupper. Der haves med andre ord langt tilbage i tiden rede på, hvor store arealer der er anvendt til enkelte kornsorter, enkelte rodfrugtafgrøder o. s. v.

I den nu anvendte arealspecifikation går hovedsondringen mellem arealer *i* og *uden for* omdriften. Omdriftsarealerne deles på hovedgrupperne korn, rodfrugter, »andre høstafgrøder«, brak samt græs og grønfoder, og her inden for specificeres som nævnt på enkeltafgrøder. For korn og rodfrugter giver specifikationerne sig selv. »Andre høstafgrøder« inddeles i grønsager på friland, olieør, spindør, hamp, sennep og en fællesgruppe af mindre betydende afgrøder som boghvede, spergel, lupin m. m. Hovedgruppen græs og grønfoder i omdriften er delt i grønfoder, lucerne, kløver og græs til høslæt samt kløver og græs, der kun benyttes til græsning.

Græsarealerne uden for omdriften udsondres i 3 grupper, nemlig arealer, som er udlagt til varigt græs, eng og andre

værdifulde naturlige græsarealer, samt fællesgruppen fæled, strandmarker o. lign. For de to første gruppers vedkommende sondres der mellem høslætarealer og arealer, der kun benyttes til græsning.

For to af arealgrupperne under »andre høstarealer« i omdriften, nemlig for frø og grønsager på friland, foretages der specialtællinger til belysning af arealernes fordeling på enkelte frø- og grønsagsafgrøder.

For årene siden 1941, hvor den indenlandske brændselsproduktion har spillet en betydelig rolle, er der ved arealtællingerne søgt oplysning om, hvor store græsarealer i og uden for omdriften, der er anvendt som læggeplads til tørv.

I den periode under og efter krigen, hvor befolkningens brødkornsforsyning helt eller i det væsentlige har været afhængig af landets egen høst, har man af hensyn til myndighedernes og erhvervenes dispositioner i tilknytning til kornlovenes tilrettelæggelse og administration ikke kunnet vente til det sædvanlige tællingstidspunkt i juli måned med at indhente oplysninger om brødkornsurealernes størrelse. Man har derfor allerede i december ladet afholde tællinger over, hvor store hvede- og rugarealer der var blevet tilsået i det forløbne efterår. Yderligere har man i de år, hvor frosten har forvoldt ødelæggelser i vintersædmarkerne afholdt supplerende tællinger om foråret for at få rede på frostskaernes omfang.

Ved hjælp af disse tællinger, der altid — for ikke at volde de lokale tællingsmyndigheder ekstraordinært besvær — er afholdt i tilknytning til de nedenfor omtalte 6-ugentlige svinetællinger, har man senest ved vinterens udløb kunnet være nogenlunde orienteret med hensyn til brødkornsforsyningernes størrelse i det kommende høstår. I 1948 har man yderligere — ligesom det vil være tilfældet i år — i tilknytning til svinetællingen i begyndelsen af maj indhentet oplysninger om størrelsen af de arealer, der var eller ville blive udlagt med vårsæd og kartofler. På grundlag af denne tælling vidste man i midten af maj 1948, at kartoffelarealets størrelse — og dermed sandsynligvis også kartoffelhøsten — langt ville overskride alle hidtidige rekorder, en oplysning hvis værdi med

Arealbenyttelsen i 1 000 ha.

	1948	1947	1946	1945	1944	1943	1942	1941	1940	1939
Vintersæd	236	129	228	248	280	274	196	278	222	271
Vårsæd	1067	1137	1069	1060	1052	1077	1155	1065	1069	1104
Korn ialt	1303	1266	1297	1308	1332	1351	1351	1343	1291	1375
Kartofler	138	106	103	107	98	105	101	74	65	69
Sukkerroer til fabrik	49	44	43	39	42	45	47	48	43	39
Sukkerroer t. foderbrug ..	24	22	20	15	15	19	22	21	24	20
Fodersukkerroer	92	77	82	80	75	77	78	69	73	44
Runkelroer	56	59	70	79	83	97	98	107	124	142
Kålroer	203	222	213	212	212	183	187	187	175	192
Turnips	10	10	7	9	8	11	11	10	9	12
Markgulerødder	3	3	3	3	4	5	6	4	4	5
Cikorierødder	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rodfrugter ialt	576	544	542	545	538	543	551	521	518	524
Frø	45	44	56	53	58	62	38	37	43	39
Grønsager på friland	13	13	10	9	8	7	8	7	7	7
Industriafgrøder o. lign. .	42	36	19	32	34	36	36	21	12	5
Andre høstarealer ialt ..	100	93	85	94	100	105	82	65	62	51
Brakarealer	10	19	14	13	12	16	19	20	27	32
Græs- og grønføderarealer i omdriften	686	735	749	744	737	709	722	734	759	740
Ialt areal i omdriften	2675	2657	2687	2704	2719	2724	2725	2683	2657	2722
Græsarealer uden for om- driften	432	462	472	451	457	465	478	514	561	528
Læggeplads til tørv	13	19	18	25	20	21	25	21	—	—
Samlet landbrugsareal ...	3120	3138	3177	3180	3196	3210	3228	3218	3218	3250

hensyn til bedømmelsen af udsigterne for prisudviklingen og afsætningsmulighederne er direkte indlysende.

Til belysning af de almindelige arealtællingers resultater for den seneste årrække meddeles ovenstående hovedoversigt.

Specifikationen er — som det vil være fremgået af det foregående — langt fra udtømmende; den er foretaget med specielt henblik på en belysning af, hvori de mest betydende arealforskydninger i løbet af den omhandlede periode består.

Høstens størrelse og høstudbyttet pr. ha.

På grund af den intime forbindelse mellem arealanvendelsen og høstudbyttet behandles de to emner altid i sammenhæng i de landbrugsstatistiske meddelelser.

Høststatistikken går — hvad der næsten er selvfølgelig — lige så langt tilbage i tiden som arealstatistikken. Men medens man som nævnt helt op til den første verdenskrig nøjedes med arealtællinger ca. hvert 5. år, foretoges der allerede fra 1875 årlige opgørelser over høstudbyttet. Fremgangsmåden var principielt den samme som den, der endnu anvendes for de allerfleste afgrøders vedkommende. Den består i, at de enkelte kommunalbestyrelser på grundlag af et skøn over forholdene i de respektive kommuners forskellige områder indberetter til Det statistiske Departement, hvor stort kommunernes gennemsnitlige udbytte pr. ha har været for de enkelte afgrøder i det pågældende år. Skønnet foretages først i november—december, hvor de sidste afgrøder er indhøstet, og hvor tærskningen er så vidt fremskredet, at kærneudbyttet pr. ha kan ansættes på grundlag af et stort antal pålidelige tærskningsresultater.

Ved at multiplicere de af kommunalbestyrelserne indberettede gennemsnitstal for udbyttet pr. ha (»foldudbyttet«) med de tidligere på året opgjorte tal for størrelsen af de arealer, som i de respektive kommuner var udlagt med de pågældende afgrøder, når Det statistiske Departement frem til det samlede høstudbytte for de enkelte afgrøder.

Medens fremgangsmåden nu må anses for at føre til nogenlunde pålidelige resultater, fordi man for hvert enkelt år kender både »foldudbyttene« og arealerne, var den mindre pålidelig i den periode, hvor arealerne kun taltes hvert 5. år. Man måtte da, for i det hele taget at kunne nå til et omtrentligt skøn over høsten i de år, da arealbenyttelsen ikke var oplyst, gå ud fra, at arealerne i disse år benyttedes på samme måde som i det sidste år, hvor tælling havde fundet sted. Der foretoges ganske vist korrektioner af høsttallene, når der efter 5-års periodens udløb påny var afholdt arealtælling, men de forudsætninger, disse korrektioner byggede på, var

noget problematiske. Skal man for enkelte afgrøder have oplysninger om høstudbyttet på tidspunkter, der ligger forud for den første verdenskrig, er det derfor sikrest, hvis problemstillingen tillader det, at holde sig til de år, da arealerne er optalt.

For tre afgrøder, nemlig halm, græs, der fortæres på marken, samt frø, følges særlige fremgangsmåder ved høstens beregning. For halmens vedkommende bygger man på resultaterne fra landboforeningernes lokale markforsøg, idet man overfører de forhold, som forsøgene viser mellem halmudbytte og kærneudbytte, på hele landets kærneudbytte. Udbyttet af sommergræsningen beregnes ved benyttelse af de oplysninger, som kontrolforeningerne tilvejebringer angående malkekvægets forbrug af græs og grønfoder, idet hele bestanden af græsforbrugende husdyr omregnes til enheder, der hver især med hensyn til gennemsnitligt græsforbrug svarer til en malkeko. Det samlede antal af disse beregnede græsforbrugsenheder multipliceres derefter for landets enkelte områder med det gennemsnitlige antal foderenheder græs og grønfoder, som malkekøerne ifølge kontrolforeningernes opgørelser har forbrugt i sommerens løb. Man opnår på denne måde kun at få bestemt sommergræsningens foderværdi, derimod ikke vægten af græsforbruget, der jo også i sammenligning med foderværdien må anses for mindre betydningsfuld. Om størrelsen af frøudbyttet — såvel markfrø som havefrø — har der siden 1945 foreligget direkte oplysninger fra frøfirmaerne. Forud for 1945 er høsten ikke opgjort.

Bortset fra sommergræsningen opgøres høstudbyttet af alle afgrøder i vægt, men på grundlag af vægttallene og for rodfrugternes vedkommende tillige med benyttelse af de tørstofprocenter, der konstateres i de enkelte år, foretages der tillige en beregning af afgrødernes samlede foderværdi, opgjort i afgrødeenheder, idet 1 a. e. = 100 foderenheder = foderværdien af 100 kg byg. Beregningen omfatter dog ikke frø og industriafgrøder samt havesagsprodukter, der jo er uden betydning som foderemner og ejheller naturligt kan sidestilles med foderafgrøder, således som tilfældet er med brødkorn.

Ved benyttelse af afgrødeenheder — eller om man vil foderenheder — som rationelt fællesmål for alle afgrøder opnår man bl. a. at kunne angive høsten af samtlige betydende afgrøder i eet enkelt tal, der i al dets enkelthed giver et mere håndgribeligt og lethåndterligt udtryk for det pågældende års høst, end indviklede statistiske oversigter ville være i stand til at give det.

Tallene for høstudbyttet pr. ha har værdi ikke blot som middel til bestemmelse af det samlede høstudbytte. De har tillige en betydelig selvstændig værdi som udtryk for, hvad nutidens danske landmænd formår at få ud af jorden i sammenligning med andre landes og tidligere tiders landbrugere. Beregnes udbyttet i foderenheder, kan man endvidere ved at sammenligne de forskellige afgrøders »foldudbytte« få et talmæssigt udtryk for, i hvilke anvendelser jorden giver det største udbytte. På grund af den interesse, der selvstændigt knytter sig til »foldudbyttetallene«, således som de anførte spredte eksempler viser det, gøres de i de landbrugsstatistiske meddelelser til genstand for en ret detaljeret belysning.

I tilknytning til høststatistikken bør omtales de førnævnte afgrødebedømmelser, der hvert år finder sted omkring den 1. og 15. i alle sommermånederne. Bedømmelserne foretages af landbo- og husmandsforeningerne ved disses planteavlskonsulenter eller andre sagkyndige. Talmæssigt udtrykkes afgrødernes tilstand ved benyttelse af en internationalt vedtaget skala, hvor tallet 100 betyder normal tilstand, medens f. eks. 80 angiver, at tilstanden er 20 pct. under normalen, 120, at den er 20 pct. over o. s. v.

I Det statistiske Departement udregnes der på grundlag af indberetningerne fra landets forskellige egne gennemsnitstal for større områder og landsdele, og det er disse gennemsnitstal, der som tidligere nævnt offentliggøres i »Statistiske Efterretninger«.

Undertiden betegnes afgrødebedømmelserne som »høstudsigter«. Det statistiske Departement undgår dog gerne denne terminologi ud fra den betragtning, at høsten ikke nødvendigvis behøver at komme til at svare til afgrødernes tilstand

på et bestemt tidspunkt, der måske — det gælder især for rodfrugterne — ligger langt forud for høsten. Unormale vejrforhold mellem bedømmelsestidspunktet og høsten kan jo kuldkastrer alle forventninger. I de senere år, hvor behovet for tidlige høstskøn har gjort sig særligt stærkt gældende, har departementet dog på grundlag af afgrødebedømmelserne fra omkring 1. juli foretaget skøn over, hvor stor den kommende kornhøst kunne ventes at blive, men det har altid været understreget, at disse skøn var af rent foreløbig karakter og yderst usikre.

Det vil af pladshensyn kun være muligt at belyse høststatistikens konkrete resultater i meget sammentrængt form, således som det er forsøgt i følgende oversigt over udbyttet i afgrødeenheder i årene 1939—1948.

Høstudbyttet i mill. afgrødeenheder.

	1948	1947	1946	1945	1944	1943	1942	1941	1940	1939
Korn (kærne)	36	29	36	34	35	36	35	26	30	34
Rodfrugter ...	33	30	32	30	27	33	32	35	37	34
Hø	3	2	7	8	8	8	4	4	6	6
Halm	10	7	11	10	11	10	11	7	8	9
Græs og grøn- foder	32	30	40	40	37	35	30	29	34	35
Ialt	114	98	126	122	118	122	112	101	115	118

Det følger af foranstående beskrivelse af fremgangsmåden ved høstens beregning, at høststatistikens resultater ikke kan være i matematisk forstand nøjagtige. Statistikken bygger på tal, som udtrykker »størrelsesordener« og ikke nøjagtigt opgjorte kvantiteter, og resultaterne må nødvendigvis blive præget heraf. For den, der opfatter og benytter statistikken som det den er, nemlig et praktisk hjælpemiddel til orientering og vejledning, må det afgørende imidlertid være, at tallenes forskydninger afspejler virkelighedens tendenser, og at tallene iøvrigt ligger i et niveau, som praktisk taget svarer til det virkelige.

(Fortsættes.)